

## Tisková zpráva

### Hodnocení poměrů v České republice po listopadu 1989 – říjen 2016

- ⊙ Názor, že poměry dnes jsou lepší než ty před rokem 1989, zastávají necelé dvě pětiny českých občanů (38 %), podle necelé pětiny (17 %) byly poměry před rokem 1989 lepší, než jsou dnes.
- ⊙ Starší generace (nad 45 let) hodnotí předlistopadové poměry kladněji než mladší generace.
- ⊙ Dvě třetiny (66 %) české veřejnosti jsou přesvědčeny, že změna společenského systému, k níž u nás došlo v roce 1989, stála za to.
- ⊙ Že listopadová změna režimu za to nestála si myslí častěji obyvatelé Moravskoslezského a Ústeckého kraje.
- ⊙ Od 17. listopadu 1989 se podle české populace nejvíce zlepšily podmínky v možnosti studovat, pracovat a cestovat do zahraničí.
- ⊙ Naopak nejvíce se podle českých občanů zhoršily podmínky v oblasti bezpečnosti občanů a kriminality.

Zpracovali:

Ondřej Malina, Naděžda Čadová

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Tel.: 210 310 586



Z důvodu blížícího se výročí Sametové revoluce položilo CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., několik otázek zaměřených na hodnocení důsledků listopadového převratu.

V první otázce jsme vyzvali respondenty, aby se vyjádřili k celkovým poměrům před listopadem 1989 a dnes<sup>1</sup>. Téměř dvě pětiny respondentů (38 %) tvrdí, že podmínky jsou lepší dnes. Více jak třetina dotázaných (34 %) označuje poměry za podobné a nepřiklání se ani k jednomu období. Méně než pětina respondentů (17 %) označila předlistopadovou situaci za příznivější.

Respondenti starší 45 let, tedy ti, pro které přišla změna režimu v již dospělém věku, cítí nostalgii k předlistopadovým podmínkám podstatně častěji než lidé ve věku 44 let a mladší, kteří dřívější poměry považují za příhodnější pouze zřídka. Dotazovaní ve věku 30 – 44 let frekventovaněji odpovídali, že polistopadová situace je lepší. Opačně je tomu u lidí nad 60 let. Občané do 29 let více volili odpověď „nevím“.

Levicově orientovaní respondenti frekventovaněji užívali odpověď, že „před listopadem 1989 byly poměry lepší“. Pravicový dotazaní naopak více považují poměry za lepší dnes. Lidé na středu častěji nepreferují ani jedno z období, popřípadě neví.

Z geografického hlediska je taktéž zajímavé, že poměry před rokem 1989 častěji považují za lepší respondenti z Ústeckého a Moravskoslezského kraje. S jistou mírou opatrnosti by se dal tento fakt vztáhnout k vysoké nezaměstnanosti (v poměru k ostatním krajům České republiky), která obyvatele těchto oblastí trápí<sup>2</sup>.

Od posledního měření došlo jen k menším posunům v názorech obyvatel, když o 4 procentní body narostl počet lidí tvrdících, že „je to tak půl na půl“.

<sup>1</sup> Otázka: „Pokuste se zhodnotit celkové poměry před listopadem 1989 a dnes. Před listopadem 1989 byly poměry lepší, poměry jsou lepší dnes, nebo je to tak napůl, nedá se říci.“

<sup>2</sup> Zdroj: <https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>

**Tabulka 1: Hodnocení poměrů před listopadem 1989 a dnes (v %)**

	IX/09	X/11	X/14	X15	X/16
Před listopadem 1989 byly poměry lepší	14	21	18	20	17
Poměry jsou lepší dnes	45	33	38	38	38
Je to tak půl na půl, nedá se říci	32	37	36	30	34

Poznámka: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „nevím“

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

V druhé otázce respondenti zvažovali, zdali změna společenského systému, k níž došlo v roce 1989, stála za to<sup>3</sup>. Kladně se k revoluci postavilo 66 % dotázaných, z toho 29 % odpovědělo „rozhodně ano“ a 37 % „spíše ano“. Negativně změnu systému po roce 1989 vnímá 22 % odpovídajících, 15 % zvolilo možnost „spíše ne“ a 7 % „rozhodně ne“. Zbytek populace neví.

Stejně jako v předchozí otázce, odpovědi na to, zdali změna v listopadu 1989 stála za to, byly podmíněny věkem, politickou orientací a místem bydliště respondenta.

Nejmladší respondenti (15 – 19 let) častěji volili odpověď „nevím“, lidé ve věku 20 – 29 „nevím“ nebo „rozhodně ano“, dotazovaní v kategorii 30 – 44 let „rozhodně ano“. Poté se trend láme a jsme svědky již zmiňované nostalgie. Občané v rozmezí 45 – 59 let frekventovaněji vybírali možnost „spíše ne“, populace 60+ „spíše ne“ a „rozhodně ne“.

V oblasti pravolevé politické orientace výsledky odpovídají očekáváním. Levicově orientovaní respondenti frekventovaněji volili odpovědi „spíše ne“ a „rozhodně ne“, pravicově zaměření poté „rozhodně ano“. Lidé na středu se více přiklínili k možnostem „spíše ano“ a „nevím“.

Odpověď „rozhodně ne“ vybírali více obyvatelé Ústeckého a Moravskoslezského kraje.

Od předešlého měření z října 2015 se hodnoty naměřené u jednotlivých kategorií téměř nezměnily. Názor české populace je v posledních třech letech takřka konstantní. Oproti prvnímu měření v roce 1999 narostl podíl respondentů volících kladné možnosti (o 11 procentních bodů), podíl dotázaných užívajících záporné odpovědi naopak poklesl (o 10 procentních bodů).

**Tabulka 2: Hodnocení toho, zda změna v listopadu 1989 stála za to (v %)**

	X/99	II/05	X/06	X/07	IX/09	X/11	X/14	X/15	X/16
Rozhodně ano	24	26	30	27	34	25	30	28	29
Spíše ano	31	34	35	36	35	38	36	36	37
Spíše ne	19	19	16	15	16	18	14	17	15
Rozhodně ne	13	6	5	7	7	7	7	8	7
Nevím	13	15	14	15	8	12	12	11	12

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Ve třetí otázce respondenti hodnotili konkrétní oblasti života vzhledem ke společenským změnám po listopadu 1989<sup>4</sup>. Podmínky jako mnohem nebo trochu lepší (kategorie vznikla spojením odpovědí „mnohem lepší“ a „trochu lepší“) popisují dotázaní především v oblastech studia, práce a cestování do zahraničí (84 % populace zvolilo možnost

<sup>3</sup> Otázka: „Ohlédnete-li se zpět, myslíte si, že změna společenského systému u nás, k níž došlo v roce 1989, stála za to?“

<sup>4</sup> Otázka: „Pokuste se teď srovnat některé stránky dnešního života se životem lidí, jako jste Vy, před rokem 1989. Ať jste zažil dobu před rokem 1989 na vlastní kůži, nebo jste o ní slyšel z vyprávění ostatních, je dnes situace lidí, jako jste Vy, lepší, horší nebo stejná ve srovnání se situací lidí, jako jste Vy, před 27 lety v následujících oblastech?“

mnohem a trochu lepší, 5 % mnohem a trochu horší), svobodného přístupu k informacím (76 %: 6 %), svobodného vyjadřování názorů (71 %: 7 %), přístupu ke vzdělání (69 %: 7 %), svobodné účasti ve veřejném životě (67 %: 5 %) a životní úrovni (62 %: 16 %).

Poněkud váhavější odpovědi a pouze lehká preference polistopadového režimu se váže k oblastem zdravotní péče (podle 52 % je nyní lepší, 15 % ji označilo za horší) ovlivňování politických rozhodnutí (45 %: 12 %), šance získat slušné společenské postavení na základě poctivé práce (38 %: 28 %) a rovnosti před zákonem (37 %: 19 %).

Česká populace naopak hodnotí polistopadový režim jako mnohem či trochu horší vzhledem k oblasti sociálních jistot (23 % respondentů zvolilo možnost mnohem a trochu lepší, 57 % mnohem a trochu horší,) a bezpečnosti a kriminalitě (17 % : 58 %). Přibližně vyrovnané podíly odpovědí jsme zaznamenali v případě pracovních příležitostí, když podle 41 % dotázaných jsou v současnosti lepší a podle 42 % naopak horší.

Co se týče podmíněnosti hodnocení konkrétních oblastí života, ukazuje se, že pravicově orientovaní respondenti významně častěji volí odpověď mnohem a trochu lepší u všech zkoumaných kategorií. Naprosto totožný vzorec, tedy frekventovanější volba možnosti mnohem a trochu lepší, nalezneme taktéž u lidí, kteří deklarují svoji životní úroveň jako „dobrou“.

Respondenti s vysokoškolským vzděláním volí častěji odpověď mnohem a trochu lepší téměř u všech zkoumaných oblastí života, kromě dvou – sociální jistoty a bezpečnost občanů a kriminalita. Sociální jistoty považují frekventovaněji za mnohem a trochu horší lidé se středním vzděláním bez maturity, jako stejné je pak hodnotí dotazovaní se středním vzděláním s maturitou. Situaci vzhledem k bezpečnosti občanů a kriminalitě považují za mnohem a trochu lepší jen zřídka odpovídající se základním vzděláním.

**Tabulka 3: Hodnocení různých oblastí života vzhledem ke změně v listopadu 1989**

	Mnohem a trochu lepší	Přibližně stejná	Mnohem a trochu horší
Možnost studovat, pracovat nebo cestovat do zahraničí	84	8	5
Svobodný přístup k informacím	76	14	6
Možnost vyjádřit svůj názor	71	18	7
Přístup ke vzdělání	69	20	7
Možnost svobodně se účastnit na veřejném životě	67	21	5
Životní úroveň	62	17	16
Zdravotní péče	52	28	15
Možnost ovlivňovat politická rozhodnutí	45	32	12
Pracovní příležitosti	41	12	42
Šance získat slušné společenské postavení na základě poctivé práce	38	24	28
Rovnost před zákonem	37	32	19
Sociální jistoty	23	15	57
Bezpečnost občanů, kriminalita	17	20	58

Poznámka: Dopočet do 100 % v řádcích tvoří odpovědi „nevím“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Tabulka 4 ukazuje vývoj podílu respondentů volících odpověď mnohem a trochu lepší v hodnocení jednotlivých sfér života. V roce 2016, ve srovnání s rokem 2015, došlo k výraznému nárůstu kladných odpovědí u kategorie pracovních příležitostí (o 7 procentních bodů), k menšímu poté ve sféře sociálních jistot (z 19 % na 23 %). Pokles o 4 procentní body jsme naopak zaznamenali v hodnocení bezpečnosti občanů a kriminality, kde se hodnoty vrátily téměř na svoji úroveň v roce 2014.

Oproti již zmíněným změnám můžeme také pozorovat dlouhodobější růst (tedy mezi lety 2014 a 2016) kladných odpovědí ve sférách možnost studovat, pracovat nebo cestovat do zahraničí (z 80 % na 84 %) a životní úroveň (z 55 % na 62 %)

**Tabulka 4: Kladná hodnocení různých oblastí života vzhledem ke změně v listopadu 1989 – časové srovnání**

	2014	2015	2016
Možnost studovat, pracovat nebo cestovat do zahraničí	80	81	84
Svobodný přístup k informacím	79	75	76
Možnost vyjádřit svůj názor	74	71	71
Přístup ke vzdělání	67	71	69
Možnost svobodně se účastnit na veřejném životě	68	66	67
Životní úroveň	55	60	62
Zdravotní péče	53	53	52
Možnost ovlivňovat politická rozhodnutí	46	43	45
Pracovní příležitosti	27	34	41
Šance získat slušné společenské postavení na základě poctivé práce	36	40	38
Rovnost před zákonem	37	38	37
Sociální jistoty	17	19	23
Bezpečnost občanů, kriminalita	16	21	17

Poznámka: Tabulka zobrazuje součty podílů odpovědí mnohem a trochu lepší.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

---

## Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v16-10</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>10. - 17. 10. 2016</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>982</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>273</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem - kombinace dotazování CAPI a PAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PD.1, PD.63, PD.96</i>
<i>Kód zprávy:</i>	<i>pv161116</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>16. listopadu 2016</i>
<i>Zpracovali:</i>	<i>Ondřej Malina, Naděžda Čadová</i>

---

## Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

---

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinelý.